

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Το Βυζάντιο, ως συνεχιστής της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας κληροδότησε από το ρωμαϊκό πολιτισμό και την ελληνική αρχαιότητα πολλά ήθη, πρακτικές και αξίες για το παιδί, που σχετίζονται με τα διάφορα στάδια της ζωής του, από τη γέννηση μέχρι το θάνατο, την παιδική του ηλικία, την ανατροφή, το σχολείο, τη θέση του στην οικογένεια και την κοινωνία. Στο Βυζάντιο, τόσο οι πηγές όσο και η ίδια η εικονογραφία μαρτυρούν σημαντικούς ρόλους που έπαιρναν ενίοτε μικρής ηλικίας άνθρωποι, κυρίως παιδιά, σε αξιώματα, καθώς πολλοί ανήλικοι γίναν αυτοκράτορες ή συναυτοκράτορες. Επίσης, έχει ενδιαφέρον ότι πολλά ανήλικα κορίτσια της αυτοκρατορικής οικογένειας παντρεύονταν πλούσιους ηγεμόνες της Ανατολής ή της Δύσης στο πλαίσιο τέλεσης γάμων ως κίνηση πολιτικής διπλωματίας. Χαρακτηριστική περίπτωση μοναχοκόρη του Ανδρόνικου Β΄ Παλαιολόγου, Σιμωνίδας, την οποία ο πατέρας της πάντρεψε το 1299 στη Θεσσαλονίκη, σε ηλικία 5 ετών, με τον σαραντάχρονο Στέφανο Ούρεση Β΄ Μιλούτιν. Σύμφωνα με τις βυζαντινές πηγές η μικρή Σιμωνίς υπέστη βλάβες στη μήτρα, ώστε δεν μπόρεσε να τεκνοποιήσει.

Παράλληλα, μέσα από γραπτά κείμενα, όπως την πραγματεία «Περί Γυναικείων παθών» του ιατρού Σωρανού του Εφέσιου του 2^{ου} αι. μ.Χ. μαθαίνουμε πολλές πληροφορίες για τη γέννηση του παιδιού, τον τοκετό και την περιποίηση του νεογνού και της λεχώνας. Τις πληροφορίες που διασώζει ο Σωρανός εικονογραφούν ορισμένα βυζαντινά χειρόγραφα, όπως η Οκτάτευχος, όπου μέσα από αντίστοιχες παραστάσεις όπως αυτή της γέννησης του Βενιαμίν από την Ραχήλ ή της γέννησης των διδύμων Ησαύ και Ιακώβ από την Ρεβέκκα καταγράφονται σκηνές της γέννησης και των πρώτων ενεργειών που κάνει η μαία για την προστασία του νεογέννητου.

Έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι στις βυζαντινές πηγές διασώζονται πληροφορίες για πολλαπλές κυήσεις, οι οποίες έφταναν μέχρι και τα εννεάδυμα, ενώ έχει καταγραφεί μέχρι και η ύπαρξη σιαμαίων, των οποίων επιχειρήθηκε διαχωρισμός στην Κωνσταντινούπολη τον 10^ο αιώνα με τη χειρουργική μέθοδο.

Παράλληλα, η μνημειακή τέχνη της πρώιμης, μέσης και ύστερης βυζαντινής περιόδου διασώζει πολλές σκηνές με παραστάσεις μικρών παιδιών που είτε παίζουν, είτε επιτελούν εργασίες οικιακού, γεωργικού ή κτηνοτροφικού χαρακτήρα. Τα ίδια τα αρχαιολογικά ευρήματα αποτελούν εξίσου πολύτιμη μαρτυρία καθώς σε διάφορες περιπτώσεις οι ανασκαφές κυρίως παιδικών κοιμητηρίων έχουν φέρει στο φως αντικείμενα με τα οποία συνδέονταν τα παιδιά, όπως παιχνίδια και κούκλες, κοσμήματα που φορούσαν (περικάρπια, ενώτια, περιλαίμια), ενδύματα και υποδήματα.

Φλώρα Καραγιάννη
Δρ Αρχαιολόγος
Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων
Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος